

15- İnsanın hilkatinden maksat, mahfî hazine-i İlahiyeyi keşif ile göstermek

İ'lem eyyühe'l-aziz! İnsanın hilkatinden maksat, mahfî hazine-i İlahiyeyi keşif ile göstermek ve Kadîr-i Ezelî'ye bir bürhan, bir delil, bir ma'kes-i nurani olmakla cemal-i ezelînin tecellisi için şeffaf bir mir'at, bir âyine olmaktır. Hakikaten semavat, arz ve cibalin hamlinden âciz kaldıkları emaneti insan, hamlettiği cihetle cilâlanmış, cilvelenmiş bir şekle girmiştir. Çünkü o emanetin mazmunlarından biri de insanın sıfât-ı İlahiyeyi fehmetmek için bir vâhid-i kıyasî vazifesini görmektir.

İnsanın hilkatinden maksat bu gibi şeyler olduğu halde, kısm-ı ekserisi perde olurlar, set olurlar. Vazifesi fetih ve açmak iken kapatıyor, bağlıyor. Ziya ve ışığı neşir iken söndürüyor. Allah'ı tevhid etmek yerine şirk yapıyor.

Ve keza nur-u imanla Allah'a bakıp mülkü ona teslim etmekle itikaden mükellef iken “ene” rasadıyla halka bakarak Allah'ın mülkünü onlara taksim

ediyor. Hakikaten إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ جَهُولٌ

İ'lem eyyühe'l-aziz! İnsanın hilkatinden maksat, mahfî hazine-i İlahiyeyi keşif ile göstermek ve Kadîr-i Ezelî'ye bir bürhan, bir delil, bir ma'kes-i nurani olmakla cemal-i ezelînin tecellisi için şeffaf bir mir'at, bir âyine olmaktır.

“Mahfî Hazine-i İlâhiyeyi Keşif ile Göstermek”

Buradaki “mahfî hazine”, Allah'ın **esmâ ve sıfatlarıdır**. İnsan kâinata baktığında hikmeti görüp Hakîm'i, rızkı görüp Rezzâk'ı, sanatı görüp Sâni'i, şefkati görüp Rahîm'i tanıyacaktır. Yani insanın vazifesi sadece mahlûkata bakmak değil, **mahlûktan Hâlık'a geçmektir**.

- **Gözün görmeye, kulağın işitmeye, dişlerin çiğnemeye uygun yaratılışında hikmeti görür; El-Hakîm'e geçer.**

- Bebeğin sütünde, kuşun rızkında, ağacın meyvesinde rızkı görür; Er-Rezzâk'a geçer.
- Anne şefkatinde, yavruların korunmasında, âcizlerin gözetilmesinde rahmeti görür; Er-Rahîm'e geçer.
- Çiçeğin nakşında, kelebeğin kanadında, insan bedenindeki ince sanatta sanatı görür; Es-Sâni'e geçer.
- Milyarlarca farklı yüzde, yaprakta ve canlı suretlerinde tasviri görür; El-Musavvir'e geçer.
- DNA'daki programda, hücredeki düzende, organların vazifelerinde ilmi görür; El-Alîm'e geçer.
- Baharın dirilişinde, dağların yaratılışında, yıldızların hareketinde kudreti görür; El-Kadîr'e geçer.
- Tohumun filizlenmesinde, yumurtadan canlının çıkmasında, anne rahmindeki gelişimde hayatı görür; El-Muhyî'ye geçer.
- Yaranın kapanmasında, kemiğin kaynamasında, beden hastalıkla mücadelesinde şifayı görür; Eş-Şâfi'ye geçer.
- Tohumun özünde ağacın programının saklanması, hafızada bilgilerin korunmasında hıfzı görür; El-Hafîz'e geçer.
- Gökyüzünde, baharda, çiçekte, insan yüzündeki letafette güzelliği görür; El-Cemîl'e geçer.
- Meyvelerin çeşitliliğinde, tatların çokluğunda, ihtiyacın üstündeki nimetlerde ikramı görür; El-Kerîm'e geçer.
- Güneşin doğuşunda, gecenin gündüze çevrilmesinde, mevsimlerin takibinde nizamı görür; El-Mukaddir'e geçer.
- Her canlının kendine mahsus ölçüsünde, organların oranında, kâinattaki dengede takdiri görür; El-Mukaddir'e geçer.
- Toprağın ölü hâlden yeşermesinde, kurumuş ağacın yeniden canlanmasında ihyayı görür; El-Muhyî'ye geçer.
- Sonbaharda yaprakların dökülmesinde, canlıların ölmesinde, hayatın sona ermesinde imâteyi görür; El-Mümît'e geçer.
- Bütün mahlûkatın ihtiyaçlarının karşılanmasında zenginliği görür; El-Ganiyy'e geçer.
- Her şeyin O'na muhtaç oluşunda, fakat O'nun hiçbir şeye muhtaç olmayışında istiğnayı görür; Es-Samed'e geçer.
- Bütün canlıların her an idare edilmesinde hâkimiyeti görür; El-Vâlî'ye geçer.
- Gezegenlerin yörüngelerinde, beden sistemlerinde, ekolojik dengede tedbiri görür; El-Müdebbir'e geçer.
- Aynı anda milyarlarca canlının ihtiyaçlarının görülmesinde ihatayı görür; El-Muhît'e geçer.

- **Karanlıkta, denizin dibinde, toprağın altında hiçbir şeyin gizli kalmamasında başarı görür; El-Basîr’e geçer.**
- **Canlıların adım adım kemale sevk edilmesinde rububiyeti görür; Er-Rabb’e geçer.**
- **Her şeyin O’nun hükmü altında olmasında hâkimiyeti görür; El-Mâlikü’l-Mülk’e geçer.**

ve Kadîr-i Ezelî’ye bir bürhan, bir delil,

Bürhan ve Delil Aynı Şey Değildir

“**Delil**” daha genel bir kelimedir. İnsanı bir sonuca götüren her işaret, alamet, emare ve ispat vasıtası delil olabilir. “**Bürhan**” ise daha kuvvetli ve daha kesin delil mânasına gelir.

Mantık İstilahında

Mantıkta **bürhan**, yakîn ifade eden öncüllerden kurulan ve neticesi kesin bilgi veren ispat demektir. Bu sebeple her bürhan delildir; fakat **her delil bürhan derecesinde değildir**. Delil “yol gösteren herhangi bir işaret”, bürhan ise “şüpheyi yer bırakmaksızın gerçeği apaçık ortaya koyan kesin ve nihai ispat”tır.

Bir evden duman çıkması, içeride ateş bulunduğuna **delildir**. Fakat ateşi bizzat görmek, çok daha kuvvetli bir ispat olur. Bu ikinci dereceyi **bürhana** benzetebiliriz.

“Kadîr-i Ezelî’ye bir **bürhan, bir delil**” denirken insanın yaratılışı yalnızca Allah’a işaret eden sıradan bir alamet olarak değil, **düşünüldüğünde insanı güçlü ve kesin bir marifete götüren parlak bir delil** olarak gösteriliyor.

Delil ve Bürhan Olarak İnsan

İnsan, yaratılışıyla Allah’a **delil** olur; çünkü üzerindeki sanat, nizam, hikmet ve hayat, onu yapan bir Hâlık’ı gösterir. Aynı insan, bu deliller bir arada ve derinlemesine düşünüldüğünde **bürhan** olur; çünkü artık sadece işaret etmekle kalmaz, Allah’ın kudretini, ilmini, iradesini ve hikmetini kuvvetle ispat eder.

Göz Hem Delil Hem Bürhandır

Gözün görmeye uygun yaratılması **delildir**; çünkü bu uygunluk bir yapanı gösterir. Fakat göz merceği, retina, sinirler ve beyin birlikte, kusursuz bir sistem hâlinde çalışması düşünüldüğünde bu delil kuvvetlenir ve **bürhan** hâline gelir. Yani göz yalnız “bir yapan var” demez; “**Beni bilen, gören, ölçen ve kudreti yeten bir Zât yaptı**” der.

Beden Hem Delil Hem B rhandır

Kalbin atması, kanın dolaşması, hücrelerin yenilenmesi Allah'ın kudretine **delildir**. Fakat insan bunların hiçbirini kendisi idare etmediği h lde, milyonlarca için aynı anda ve uyum içinde görülmesi, kudret-i İlâhiyeye daha kuvvetli bir **bürhan** olur.

 cizlik Hem Delil Hem B rhandır

İnsanın  cizlięi, kendisini idare eden bir kudrete **delildir**. Fakat insanın en âciz olduğu anda bile bedeninin muntazam çalışması, rızkının hazırlanması, ihtiyaçlarının karşılanması; bu delili daha da kuvvetlendirerek **Kadîr ve Rahîm bir Z tın varlığına bürhan** hâline getirir.

İlim ve Nizam Hem Delil Hem B rhandır

İnsan bedenindeki ölçü ve düzen, Allah'ın ilmine **delildir**. Fakat insan kendi bedeninde olup bitenleri bilmezken, her hücrenin yerli yerinde vazife görmesi, DNA'nın okunması, organların birlikte  alışması; **El-Al m ve El-Hakîm isimlerine bürhan** olur.

Kısaca: Delil, Allah'a götüren işarettir; bürhan, o işaretin kuvvetlenip yak n derecesinde ispat hâline gelmesidir. İnsan da hem üzerindeki her bir sanatla delildir, hem bütün bu delillerin birleşmesiyle Kadîr-i Ezelî'ye büyük bir b rhandır.

bir ma'kes-i nurani olmakla cemal-i ezelînin tecellisi için şeffaf bir mir'at, bir  yine olmaktır.

İnsan, Allah'ın ezel  cem linin ve esm sının tecellilerini üzerinde gösteren **nuran  ve şuurlu bir ayna** olmak için yaratılmıştır. Diğer mahlûkat da esmâ-i İlâhiyeye aynadır; fakat insan, kendisinde tecelli eden ilim, rahmet, hikmet, kerem ve güzelliği **hem okur hem okutur; hem tanır hem tanıtır**. Bu güzellikleri kendinden bilmeyip sahibine nispet ettikçe řeffafлаřır ve kendisini değil, kendisinde tecelli eden **Cem l-i Ezel yi gösteren bir mir'at** hâline gelir.

Cemal-i Ezelî ne demek?

Cemal-i Ezelî Allah'ın Zâtının güzelliği demektir. Ancak bizler bu güzelliğin **mahiyetini idrakten  ciziz**. Zira Allahu Te l  **maddeden mücerred, cisimden, mekandan, zamandan münezzehtir**; insan ise **maddeyle kaim ve cisimle mevcut, mekan ve zamanın içinde bir mahluktur**. Maddeyle kayıtlı olan insan aklı, maddeden mücerred bir hakikati hakkıyla kavrayamaz.

Hakikat-i mutlaka, mukayyet enzar ile ihata edilmez. Yirmi Beřinci Söz

Aklına fikrine hayaline ne gelirse gelsin hepsi mahluk olacağından Halık'ın zatını düşünmek insanı dalalete atar. Çünkü insan bilmediğini bildiğine kıyas eden bir varlıktır. Akılla onu idrek edemez fehimler onun künhüne ulaşamaz. Bu sebeple, maddeden ve cisimden münezzehtir olan Allah'ın Zâtî güzelliğini tasavvur etmek, mahiyetini kavramaya çalışmak insan için mümkün değildir. Böyle bir teşebbüs, aklın hududunu aşmak olur ve insanı **teşbihe, hayale ve dalâlete** sürükler.

Bu noktada **ölçü çok önemlidir** ve Risale-i Nur'un çizdiği sınır tam olarak budur:

Cemâl-i Ezeli denildiğinde, **Allah'ın Zâtının nasıl bir güzelliğe sahip olduğunu tasavvur etmeye çalışmak değil, Esmâü'l-Hüsna'nın kâinatta tecelli eden güzelliklerini anlamak ve okumak** kastedilir. □Detaylı izah için

Şeffaf bir mir'at, bir âyine

Şeffaf ayna, kendisinde görüneni kendine mâl etmez. İnsan **“Bende var” dediği yerde perde olur; “Bende görünen O'ndandır” dediği yerde şeffaflaşır.** Ayna kendini değil, kendisine aksedeni gösterdiği kadar aynadır.

Şeffaf Mir'at Olmanın Misalleri

- İlim verilmiştir; ilmi kendinden bilmez, El-Alîm'i gösterir.
- Hikmet verilmiştir; isabeti nefsine vermez, El-Hakîm'i gösterir.
- Merhamet verilmiştir; şefkati kendine mâl etmez, Er-Rahîm'i gösterir.
- Cömertlik verilmiştir; ikramı kendinden bilmez, El-Kerîm'i gösterir.
- Sevgi verilmiştir; sevgiyi kendine hapsetmez, El-Vedûd'u gösterir.
- Güzellik verilmiştir; güzelliği kendinden bilmez, El-Cemîl'i gösterir.
- İrade verilmiştir; tercihiyle övünmez, El-Mürîd'i gösterir.
- Kudret verilmiştir; gücü kendine nispet etmez, El-Kadîr'i gösterir.
- Sanat kabiliyeti verilmiştir; maharetini kendinden bilmez, Es-Sânî'i gösterir.
- Suret verme kabiliyeti verilmiştir; tasarımı kendine mâl etmez, El-Musavvir'i gösterir.
- Koruma duygusu verilmiştir; muhafazayı kendinden bilmez, El-Hafîz'i gösterir.
- Affetme kabiliyeti verilmiştir; affını üstünlük vesilesi yapmaz, El-Gafûr'u gösterir.
- Sabır verilmiştir; tahammülü nefsine vermez, Es-Sabûr'u gösterir.
- Hilm verilmiştir; yumuşaklığını kendinden bilmez, El-Halîm'i gösterir.
- Adalet duygusu verilmiştir; adaleti kendine mâl etmez, El-Adl'i gösterir.
- Şükretme kabiliyeti verilmiştir; nimeti kendinden bilmez, Eş-Şekûr'u gösterir.
- Görme verilmiştir; görüşü kendinden bilmez, El-Basîr'i gösterir.

- İşitme verilmiştir; işitmeyi kendine mâl etmez, Es-Semî'yi gösterir.
- Konuşma verilmiştir; beyanı kendinden bilmez, ilim ve hikmet sahibini gösterir.
- Hafıza verilmiştir; muhafazayı kendinden bilmez, El-Hafîz'i gösterir.
- Rızıklandırmaya vesile olur; "Ben veriyorum" demez, Er-Rezzâk'ı gösterir.
- Şifaya vesile olur; "Ben iyileştirdim" demez, Eş-Şâfî'yi gösterir.
- Yol göstermeye vesile olur; hidayeti kendinden bilmez, El-Hâdî'yi gösterir.
- Bir kapı açılmasına vesile olur; neticeyi kendinden bilmez, El-Fettâh'ı gösterir.
- Bir işi idare eder; hâkimiyeti kendine vermez, El-Vâlî'yi gösterir.
- Bir şeyi düzenler; nizamı kendinden bilmez, El-Mukaddir'i gösterir.
- Birinin ihtiyacını görür; lütfu kendine mâl etmez, El-Latîf'i gösterir.
- Bir duaya cevap olmaya vesile olur; tesiri kendinden bilmez, El-Mücîb'i gösterir.
- Bir mazluma yardım eder; nusreti kendinden bilmez, En-Nasîr'i gösterir.
- Bir nimete kavuşur; "Ben kazandım" demez, El-Vehhâb'ı gösterir.
- Bir başarı elde eder; başarıyı nefsine vermez, El-Fettâh ve El-Muvaffık'ı gösterir.
- Bir güzellik ortaya koyar; "Ben yaptım" diye perde olmaz, Cemâl-i İlâhîye ayna olur.

Hakikaten semavat, arz ve cibalin hamlinden âciz kaldıkları emaneti insan, hamlettiği cihetle cilâlanmış, cilvelenmiş bir şekle girmiştir.

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ
يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ ۚ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

"Şüphesiz biz emaneti göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar onu yüklenmekten çekindiler ve ondan korktular. Onu insan yükledi. Gerçekten o çok zalim, çok cahildir." (Ahzâb, 33/72)

Ene, emanetin anahtarlarından biridir: İnsan kendi cüz'î ilmiyle Allah'ın sonsuz ilmini, kendi sınırlı mâlikiyetiyle Allah'ın mutlak mâlikiyetini, kendi küçük kudretiyle Allah'ın nihayetsiz kudretini anlamaya çalışır. Ene doğru kullanılırsa **marifetullah** anahtar,

kendine hakikî mülkiyet verilirse **zulüm ve cehalete kapı** olur.

“Cilâlanmış” Ne Demek?

Burada insanın, emanet sayesinde **Allah’ın isim ve sıfatlarını gösterebilecek parlak bir ayna hâline gelmesi** kastediliyor. Nasıl cilâlanan bir ayna ışığı daha açık gösterirse, insana verilen **ene, şuur, akıl ve idrak** de onu esmâ-i İlâhiyeyi okuyabilecek ve gösterebilecek bir hâle getirir.

“Cilvelenmiş” Ne Demek?

“Cilvelenmek” ise insanda **çok farklı ilâhî isimlerin tecellilerinin görünmesi** demektir. İnsanda ilim vardır, **El-Alîm’i**; merhamet vardır, **Er-Rahîm’i**; irade vardır, **El-Mürîd’i**; kudret vardır, **El-Kadîr’i**; sanat kabiliyeti vardır, **Es-Sâni’i** anlamaya pencere olur.

“**Cilâlanmış**”: Esmâyı daha açık gösterecek hâle gelmiş.

“**Cilvelenmiş**”: Üzerinde birçok ilâhî ismin tecellisi görünür hâle gelmiş.

Yani insan, emanet sayesinde **hem okuyan hem okutan, hem tanıyan hem tanıtan şuurlu bir âyine** hâline gelir.

Çünkü o emanetin mazmunlarından biri de insanın sıfât-ı İlâhiyeyi fehmetmek için bir vâhid-i kıyasî vazifesini görmektir.

Bu **emanetin önemli mazmunlarından biri ‘ene’dir**. Yani insana verilen benlik; Allah’ın rububiyetini, mâlikiyetini, ilmini, kudretini ve diğer sıfatlarını anlayabilmesi için verilmiş bir **vâhid-i kıyasîdir**.

Ene Bu Sınırı Farazî Olarak Çizer

Mutlak ve her şeyi kuşatan bir hakikat, karşısında bir sınır bulunmadığı için insan zihninde kolayca belirginleşmez. Çünkü insan çoğu şeyi zıddıyla, sınırıyla, mukayeseyle tanır. Sürekli ve kesintisiz bir ışıktaki karanlık hiç olmasa, ışığın derecesi fark edilmez; karanlık gelince ışık görünür hâle gelir.

Allah’ın ilmi, kudreti, rahmeti ve rububiyeti **hakikatte sınırsızdır; karşısında başka bir ilim, kudret veya mülk yoktur**. İnsan ise kendi nefsinde farazî bir alan kurar: “Ben biliyorum, ben yapıyorum, benimdir.” der. Böylece zihninde küçük bir sınır meydana gelir.

Bu Sınır Hakikî Değildir

“Buraya kadar benim, sonrası Allah’ın” demek hakikatte bir taksim değildir. Çünkü insanın ilmi de, kudreti de, mülkü de Allah’ın yaratması ve vermesiyledir. Bu sadece **anlayabilmek**

İçin zihnî bir ölçüdür. Hendesedeki farazî çizgi gibi: gerçekte müstakil bir varlığı yoktur, fakat ölçmeye yarar.

Sonsuzu Sınırlı Üzerinden Anlar

İnsan “Ben şu kadar biliyorum” dediğinde **ilmin ne demek olduğunu** tanır; sonra kendi bilgisinin ne kadar dar olduğunu görüp Allah’ın ilminin hudutsuzluğunu anlar. “Ben şu kadarına güç yetiriyorum” der; böylece kudret mânasını bilir, sonra kendi kudretinden **kudret-i İlâhiyenin nihayetsizliğine** geçer.

Ene, Allah’ın sıfatlarına gerçekten sınır koymaz; **insanın idrakine bir sınır noktası verir.** Yani sınırsızı küçültmez, insanın zihnine ölçü verir. Bu yüzden enaniyet doğru kullanılırsa **marifetullahın anahtarı**, hakikî sahiplik zannedilirse **şirkin çekirdeği** olur.

Ene, Allah’ın sonsuz sıfatlarını sınırlandırmak için değil; insanın kendi farazî ve sınırlı ölçüsünden hareketle o sonsuzluğu anlayabilmesi için verilmiş bir vâhid-i kıyasîdir.

Vâhid-i Kıyasî Olarak Ene

- Kendi cüz’î ilmiyle Allah’ın sonsuz ilmini anlamaya çalışır.
- Kendi sınırlı hâkimiyetiyle Allah’ın mutlak hâkimiyetini fehmeder.
- Kendi geçici mâlikiyetiyle Allah’ın hakikî ve sonsuz mâlikiyetini tanır.
- Kendi küçük kudretiyle Allah’ın nihayetsiz kudretine intikal eder.
- Kendi cüz’î iradesiyle Allah’ın mutlak iradesini anlamaya çalışır.
- Kendi küçük idaresiyle Allah’ın bütün kâinatı kuşatan rububiyetini fehmeder.
- Kendi merhametiyle Allah’ın sonsuz rahmetini tanır.
- Kendi şefkatiyle Rahîmiyet-i İlâhiyeye geçer.
- Kendi cömertliğiyle Allah’ın nihayetsiz keremini anlar.
- Kendi affıyla Allah’ın geniş mağfiretini tanımaya çalışır.
- Kendi görmesiyle Allah’ın her şeyi kuşatan basarını fehmeder.
- Kendi işitmesiyle Allah’ın bütün sesleri birden işitmesini anlamaya yaklaşır.
- Kendi sanatçılığıyla Allah’ın ibdâ ve icadındaki sonsuz sanatı tanır.
- Kendi tanzimiyle Allah’ın kâinattaki kusursuz nizamını fehmeder.
- Kendi tedbiriyle Allah’ın küllî tedbir ve idaresini anlamaya çalışır.
- Kendi sahip çıkmasıyla Allah’ın bütün mahlûkata olan rububiyetini tanır.
- Kendi korumasıyla Allah’ın Hafîziyetini fehmeder.
- Kendi ikramıyla Allah’ın Kerîmiyetini tanır.
- Kendi sevgisiyle Allah’ın Vedûdiyetini anlamaya çalışır.
- Kendi adalet duygusuyla Allah’ın mutlak adaletini fehmeder.
- Kendi ölçü ve hesabıyla Allah’ın takdir ve mizanını tanır.

- **Kendi yaptığı bir eserden hareketle, bütün kâinatı yapan Sâni’-i Zülcelâl’i tanır.**

Ene burada hakikî bir ortaklık kurmaz; **küçük ve farazî bir ölçü verir.** İnsan “Benim ilmim şu kadar, O’nun ilmi nihayetsiz; benim mülküm görünüşte ve geçici, O’nun mülkü hakikî ve mutlak; benim kudretim zerre kadar, O’nun kudreti her şeyi kuşatmış” diyerek **mahduttan mutlaka, cüz’iden küllîye, mevhumdan hakikate geçer.**

İnsan kendindeki cüz’î sıfatları ölçü yaparak Allah’ın küllî ve sınırsız sıfatlarını tanır; enenin vazifesi sahiplenmek değil, tanıtmaktır.

İnsanın hilkatinden maksat bu gibi şeyler olduğu halde, kısm-ı ekserisi perde olurlar, set olurlar. Vazifesi fetih ve açmak iken kapatıyor, bağlıyor. Ziya ve ışığı neşir iken söndürüyor. Allah’ı tevhid etmek yerine şirk yapıyor.

“Perde Olurlar, Set Olurlar”

İnsanın vazifesi kendisindeki ve kâinattaki esmâ tecellilerini okuyup Allah’a ulaşmaktır. Fakat enaniyet araya girince insan, **Allah’ı gösteren bir ayna olmaktan çıkar; Allah ile mahlûkat arasına perde olur.** Nimeti görür, Mün’im’i göremez; sanatı görür, Sâni’i göremez; sebebi görür, Müsebbibü’l-Esbâb’ı unuttur.

“Vazifesi Fetih ve Açmak İken Kapatıyor”

Akıl, ene ve şuur insana **eşyanın arkasındaki ilâhî mânaları açmak** için verilmiştir. İnsan “Bu rızkı kim veriyor, bu şifayı kim yaratıyor, bu düzeni kim idare ediyor?” diye sebeplerin arkasına geçmeliydi. Fakat sebeplerde kalınca hakikate açılan kapıyı kapatmış olur.

“Ziya ve Işığı Neşir İken Söndürüyor”

İnsan imanla baktığında kâinatı aydınlatır: Her şey bir isim okutur, her nimet bir Rahmet sahibini gösterir. Fakat ene hâkim olunca **“ben yaptım, tabiat yaptı, sebepler yaptı”** diyerek bu nuru söndürür. Eşya mânâ-yı harfîyle Allah’ı gösterecekken mânâ-yı ismîyle kendi hesabına okunur.

“Tevhid Etmek Yerine Şirk Yapıyor”

Ene doğru kullanılsa, insan kendi cüz’î kudretinden Allah’ın kudretine, kendi mâlikiyetinden Allah’ın mutlak mâlikiyetine geçer. Yanlış kullanıldığında ise **Allah’a ait fiilleri sebeplere paylaştırır.** Rızkı patrona, şifayı ilaca, başarıyı nefesine, neticeyi sebeplere verir. Böylece tevhid için verilen ölçü, şirke kapı açar.

Ve keza nur-u imanla Allah’a bakıp mülkü ona teslim etmekle itikaden mükellef iken “ene” rasadıyla halka bakarak Allah’ın mülkünü onlara taksim ediyor. Hakikaten **إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ جَهُولٌ**

“Nur-u İmanla Allah’a Bakıp Mülkü Ona Teslim Etmek”

İmanın nazarı şudur: “**Mülk bütünüyle Allah’ındır; sebepler memur ve perdedir.**” İnsan kendi bedenini, malını, kabiliyetini, rızkını ve bütün kâinatı Allah’ın mülkü bilir. Kendini de malik değil, **emanetçi** görür.

“Ene Rasadıyla Halka Bakmak”

“Rasad”, bakış noktası demektir. İnsan her şeye **ene merkezinden** bakmaya başlayınca ölçü bozulur: “Benim kudretim, onun tesiri, bunun mülkü...” diyerek hakikî sahiplikleri mahlûkata dağıtır. Böylece Allah’ın mülkünü zihninde **parçalayıp halka taksim eder.**

“Allah’ın Mülkünü Onlara Taksim Ediyor”

En tehlikeli nokta burasıdır. İnsan Allah’ı inkâr etmese bile, **filleri ve tesiri mahlûkata bağımsız olarak verirse**, tevhidin safiyeti bozulur. “Allah yarattı ama bunu filan yaptı, bunu sebep verdi, bunu ben kazandım” diyerek mülk ve tesiri dağıtır.

“إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُومٌ جَهُولٌ”

“Şüphesiz insan çok zalim, çok cahildir.” (Ahzâb 33/72)

Zalimdir; çünkü **Allah’ın mülkünü nefsine ve sebeplere verir.** Cahildir; çünkü kendisine verilen eneyi hakikî malikiyet zanneder. Hâlbuki ene **sahip olmak için değil, Sahib-i Hakikîyi tanımak için** verilmiştir.

Ene doğru kullanılırsa perdeyi açar, tevhide götürür; yanlış kullanılırsa perde olur, sebeplere tesir verdirir ve şirke kapı açar.